

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

NÁZEV: Evolučně zakotvená etika a sebakoučing

AUTOR: Filip Halečka

Předkládaná práce se zaměřuje na téma obecné etiky lidského chování a jejích kořenů v procesu evoluce a zamýšlí se nad formou využití poznatků evoluční etiky v oblasti sebakoučingu. Obsahově se tedy jedná o interdisciplinární zadání a autor se jej zhostil na vysoké úrovni: prokázal osvojení literatury i konceptů z oblasti filozofie a biologie, a přitom nezpochybnil, že se jedná o práci vedenou psychologickým motivem i cílem. Východiskem je pro autora úvaha nad globalizovanou společností a nutností neustále zvažovat dopady svých každodenních (malých i velkých) rozhodnutí na sebe sama, na další jednotlivce i na celé skupiny. Čím se lidé řídí? Jak jim pomoci rozhodovat se lépe? Čím by se vlastně řídit měli? Autor si pro hledání odpovědí vybírá cestu evoluční etiky, čímž se konfrontuje s klasickým rozporem egoismus versus altruismus, konkurence nebo kooperace, individuální výběr versus skupinový. Konkrétně si autor klade dva cíle: 1) identifikovat a zformulovat klíčová pravidla obecně-etického chování a 2) vytvořit návrh koučovací techniky, která by vedla k seberozvoji v tomto směru. Zvolený přístup je teoretický, založený na rešerši a kritické analýze. Jelikož je ale hlavním výstupem práce nástin koncepce nového psychologického nástroje, je patrné i autorovo uvažování empirickým směrem.

Volba teoretického přístupu s sebou nese vysoké nároky na přesnost a hloubku práce s textem. Náročnost je v tomto případě ještě umocněna faktem, že je ve hře hned několik vědních disciplín. Autor zvládl tuto výzvu výborně. Je patrné nejen porozumění klíčovými konceptům, ale i bohatý (vědecko-filozofický) slovník a šzítost s používanými výrazy při vysvětlování dalších termínů a formulování vlastních úvah. Troufám si hádat, že se autor tématem zabývá delší dobu, přesahující rámec přípravy bakalářské práce. Naznačuje to i jistota ve formulacích, uvádění rozmanitých ilustračních příkladů, úvahy *co by asi o dané věci řekl/myslel ten a ten* či oživení textu vhodně vybranými citáty na začátku jednotlivých kapitol. Šzítost s tématem však skrývá i rizika. Autor chvílemi jakoby se obracel na nezasvěcené čtenáře a narativně je provázel svým světem („Z tohto slameného panáka nám však trčí kopec stebiel – podme ho trochu učesať. Podme si situáciu zjednodušiť. Urobíme to tak, že si uvedomíme, o čo tu ide.“ ; „Predtým, ako som začal premýšľať nad touto prácou, som netušil, že Pjotr Kropotkin pred 121 rokmi vytvoril dielo Vzájomná pomoc: faktor evolúcie.“). Takový styl je síce čtenářsky atraktivní, ale hodí se spíše do monografie, nikoliv do studentské závěrečné práce (ostatně ani do článku v odborném periodiku).

Po formální stránce práce obsahuje všechny náležitě části (titulní stranu, prohlášení, abstrakt...). Citování písemných zdrojů v samotném textu práce i závěrečném seznamu plně respektuje aktuální verzi norem APA (u video zdrojů některé informace chybí). Autor dokonce – ač to není nutné – téměř systematicky v textu uvádí i stránku, což svědčí o přesné orientaci v literatuře a potencionálně usnadňuje dohledávání. Samotný text (bez bibliografie) čítá 42 normostran a sestává z úvodní kapitoly a pak šesti číslovaných kapitol, přičemž tou šestou je *Závěr*. Každá kapitola obsahuje dvě podkapitoly, kromě kapitoly č.2, pod níž najdeme zvláštěně pouze 2.1. Zároveň se textem prolínají ještě jakési pod-podkapitoly (nečíslované úseky označené nadpisy), čímž se text stává poněkud méně přehledným. Volená forma písma také nepřispívá k dobré čitelnosti: tučně jsou označeny jednak názvy jednotlivých úseků, ale také některé (pravděpodobně důležité) pojmy a často celé věty. Objevuje se – bez vysvětlení – i barevné písmo (zelená a červená, každá až ve třech odstínech) a dokonce i šedý zvýrazňovač. Intuitivně čtenář význam barev síce odvodí z dalšího kontextu, ale takto se v odborném textu s formou písma nepracuje, nebo se alespoň při prvním výskytu netradičního znázornění přiloží explicitní vysvětlující poznámka. Celkově text svou vizuální organizací připomíná spíše učebnici. Vizuálně i formálně nešťastná je také prezentace tabulek. Chybí číslování a názvy

(viz APA normy), některé jsou „nafouklé“ (a zbytečně přesunuté na další stránku, čímž vznikají v textu prázdná místa), jinde se v políčku nezobrazuje celý text.

Bibliografie sestává z 52 titulů, z nichž 15 je v jiném než českém/slovenském jazyce (v angličtině), 6 jsou videa (odborné přednášky/rozhovory), v jednom případě jde o osobní korespondenci. Množství i rozmanitost zdrojů je třeba ocenit. Mezi tituly najdeme staleté klasicky evoluční biologie či filozofie i velmi mladá díla z posledních deseti-patnácti let. Vzhledem k vyzrálé úrovni chápání a zpracovávání textů překvapilo použití chatbotu (ChatGPT) k získání definice klíčových pojmů *evoluční etika*, *deskriptivní etika*, *preskriptivní etika*. Jedna věc je použít AI technologii k prvotnímu porozumění a nasměrování dalšího studia, jiná věc je přepsat vygenerovaný text (byť plně citovaný) do bakalářské práce bez jakékoliv další analýzy či doplnění dalších (původních) zdrojů. Odkazy na Wikipedii a Wikisofii byly méně rušivé, jelikož se netýkaly klíčových a vysloveně odborných pojmů (*fitness*, *well-being*) a byly použity pouze v poznámce.

Po obsahové stránce je práce bohatá a dynamická, autor přemýšlí věcně a analyticky, jeho reflexe jsou dobře plánované a vystavěné. Hned v *Úvodu* je jasně vymezeno, čím se autor chce zabývat, naznačeno, čím dalším by bylo možné se zabývat, a vysvětleno, proč je autorova volba právě taková, jaká je. Jedná se o věcně a přehledně pojatou vstupní část. Ač se jedná o práci teoretickou, v níž nelze tak úplně oddělit *načtené z literatury* od *vytvořeného vlastní reflexí*, v první kapitole bychom očekávali přeci jen více toho prvního s tím, že druhé se začne objevovat až v kapitolách pozdějších. V této práci tomu tak není a autor se pouští do konstruktivní kritiky a úpravy Flegrovy triády chování již v druhém odstavci. U tabulky charakteristik jednotlivých typů chování na straně 7 mi není tak úplně jasné, v jaké míře jde o originální produkt či převzatý/upravený materiál. Této kapitole by rozhodně prospělo zůstat více opřena o literaturu a věnovat se podrobněji některým stěžejním termínům – viz má poznámka k definicím pojmů *evoluční etika*, *deskriptivní etika* a *preskriptivní etika* výše v textu posudku. Druhá kapitola je věnována Darwinovi a dalším souvisejícím koncepcím. Ač jednotlivě prezentovány relativně stručně, postupně se vyjevuje jejich vzájemná souvislost a především jejich role dílčích stavebních kamenů v celkovém kontextu vyvíjející se autorovy úvahy. V kapitole s číslem 3 autor dospívá k identifikaci pěti klíčových etických pravidel, formuluje n-úrovňový model evolučně inspirované etiky a na základě toho navrhuje psychologický nástroj v podobě tabulky hodnotící potenciální dopady rozhodnutí z pohledu tohoto modelu. Příklady vyplňování tabulky pak následují v kapitole čtvrté. Předposlední pátou kapitolou se autor snaží poukázat na explanační sílu své vlastní koncepce pomocí výkladu koncepce jiné, a totiž Petersonových *12ti pravidel pro život*. Samotný text kapitol 3-5 je velmi dobře vystavěný a srozumitelný: výběr terminologie, uspořádání tabulky i princip hodnocení jsou popsány dobře a vše dává smysl. Nástroj samotný je teoreticky zajímavý a potencionálně slibný, ale vstříc reálným situacím (kapitola 4) i ve srovnání s alternativní metodou (kapitola 5) vykazuje jisté slabiny. Autor si je (alespoň některé) uvědomuje a v závěrečné kapitole podrobuje svůj nástroj kritické sebereflexi. Ráda bych se s autorem pobavila o silných a slabých stránkách navrhovaného psychologického nástroje a především bych ráda slyšela, jaké změny/úpravy zvažuje v další vývojové etapě a případně jaké jsou jeho představy o budoucí aplikaci do praxe.

Proto bakalářskou práci Filipa Halečky doporučuji k obhajobě.

V Praze, dne 14.5.2023

Mgr. et Mgr. Kateřina Fibigerová, Ph.D.

